

Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Bacscai Katinka: A szülő-iskola kapcsolattartás nemzetközi és hazai jógyakorlatainak tapasztalatai

Jelen kézikönyv egy olyan kutatás fontos állomása, amely kiemelkedő jelentőségű az oktatás területén. Az MTA-DE Családok és Tanárok Koope-rációja Fejlesztő Kutatócsoport arra hivatott, hogy szakmailag fejlessze a szülők iskolai (részben óvodai) bevonódását erősítő pedagógusi tevé-kenységet. A kutatócsoport célzottan feltárja az iskolai gyakorlatok haté-kony működési mechanizmusait. Az eredmények alapján módszereket dolgoznak ki, amelyek beilleszthetők a pedagógusképzésbe és a tovább-képzésbe. E módszerek célul tűzik a pedagógus–szülő együttműködés fejlesztését, továbbá a szülői nevelési készségek erősítését.

A fent említett program keretében került sor azon nemzetközi iskolai jógyakorlatok feltárására, amelyek a hazai közoktatásban hozzájárulhat-nak a szülők iskolai bevonódásához, segítve ezzel az oktatói munka mi-nőségének és hatékonyságának növelését. A nemzetközi szakirodalom-ban fellelt programok leírása nem száraz elméletek összessége, hanem olyan gyakorlatban alkalmazott módszerek, amelyek növelik a tanulói és a pedagógusi munka sikerét. A bemutatott gyakorlatok nem a pedagógus munkájára fókuszálnak, hanem a szülők és a tanulók közreműködésének lehetőségeit tárják fel. Jelen kézikönyv elkészítésekor elsősorban a gya-korlati használhatóságot tartottuk szem előtt. A kötet alcíme is rámutat, hogy gyakorlatban alkalmazott programokat, s hozzájuk tartozó irány-mutatásokat kínálunk gyakorló pedagógusok számára. Szervesen alakuló és programszinten működő gyakorlatokat is bemutatunk.

A jógyakorlatok alkalmazása segíti a diákok motivációját, az érdeklő-désük felkeltését azáltal, hogy releváns és valós élethelyzeteket építenek be az oktatási folyamatba. Az interaktív és kooperatív tanulási módszerek előmozdítják a diákok és a szülők közötti együttműködést, fejlesztheti a kommunikációt és az empátiát. Az iskolákban alkalmazott jógyakorlato-kat minden iskola és pedagógus saját kontextusában alkalmazza, figye-lembe véve a tanulói és a szülői közösség sajátosságait, valamint szük-ségeit.

Könyvünk két fő részből áll. Az első fejezet a nemzetközi szakirodalomban fellelt programokat tartalmazza. A kutatás előzménye egy szisztematikus irodalomelemzés, amelynek révén az iskola–család kapcsolattal foglalkozó tanulmányokat gyűjtöttünk össze. A kutatás második szakaszként a gyűjtött tanulmányokban fellelhető jogyakorlatok magyar nyelvű leírását készítettük el. Joyce L. Epstein et al. (2023) írása nyomán az összegyűjtött jogyakorlatokat három nagyobb kategóriába soroltuk:

1. *Speciális igényű tanulók számára javasolt programok* (Programs for families of children with special needs);
2. *Mélyszegénységben élő, bevándorlók vagy roma családok számára javasolt programok* (Programs for families in deep poverty, new immigrant families and Roma families)
3. *Nyelvi hátránnyal küzdők számára javasolt programok* (Programs for families speaking other languages)

Mindemellett létrehoztunk egy *Egyéb programok* című alfejezetet, mely olyan jogyakorlatokat tartalmaz, amelyek az egészségtudatosság, a szülői önkéntesség és a digitális oktatás kérdéseit célozza meg.

Könyvünk második nagyobb tartalmi egysége a magyar tannyelvű iskolákban és óvodákban alkalmazott, hazai jogyakorlatokat tárja az olvasó elé. A magyarországi intézmények mellett helyet kaptak partiumi és kárpátaljai intézmények is.

Az intézmények kiválasztásában a kutatócsoport gyakorló tanárként dolgozó, valamint osztatlan tanárképzésben, neveléstudományi mesterképzésben és neveléstudományi doktorképzésben résztvevő tagjai segítségével széleskörű kitekintésre alapoztunk, majd a minta bővítése hólabda módszerrel történt. Nem ismerhettünk meg minden iskolát, de törekedtünk rá, hogy a munkacsoport által elérhető intézmények közül a leginkább figyelemre méltókat válogassuk ki. 51 magyar nyelven oktató intézményről készült esettanulmány, amelyből 38 szerepel a jelen kötetben. A kimaradó intézmények egy részénél azzal szembesültünk, hogy nem nyilvánítottak határozott hozzájáruló véleményt arról, hogy szerepeltethetjük-e őket a kötetben. Két iskola pedig nem kívánt élni a megjelenés lehetőségével. Az iskolák döntését vagy beleegyezésének hiányát tiszteletben tartottuk annak ellenére, hogy értékes hozzájárulást adhattak volna a gyűjteményhez. Néhány esetben mi magunk zártuk ki az elkészült esettanulmányt, mert az első benyomások alapján ígéretesnek tűntek ugyan, azonban a mélyebb megismerésre alapozott esettanulmányt követően megkérdőjeleződött a gyakorlatuk kiemelkedő volta. 14 intézmény az anonim megjelenést választotta, amely esetekben anoni-

mizáltuk a településnevet, az intézménynevet, a programok neveit, valamint a tanulói vagy tantestületi adatok alapján felismerhető tanulmányrészeket. A kötetben látható intézmények esetében igyekeztünk hangsúlyozni azokat a szemléletbeli, szervezeti irányításon alapuló vagy konkrét tevékenységet jelentő jógyakorlatokat egyaránt, amelyek tanulságosak lehetnek a hasonló közegben működő intézmények számára.

A gyűjtemény végesnek tűnhet e kötet lezárásával, azonban csak egy következő mondatot ígérő mondatvégi írásjelként tekintünk rá, hiszen számos további követendő példa ismeretes. Gyűjtőpontnak szántuk, amely megadja az alapokat ahhoz, hogy további gyakorlatok találkozhassanak. A kutatócsoport várja olyan iskolák és más szervezetek jelentkezését, amelyek a szülőkkel való kapcsolattartásban követendő példának számíthatnak. Szervesen kialakuló vagy programszintű jógyakorlatokat is várunk. A beérkezett anyagokat lektorálást követően elérhetővé tesszük a honlapunkon és újabb kiadványokban, lehetővé téve a tapasztalatcsere rögzítését írásos formában. Az új gyakorlatok integrálása révén tovább fejlesztjük e tapasztalatcsere élő hálózatát is, ahol a szülői bevonódás támogatásában eredményes intézményvezetők, pedagógusok partnerségi mentorrá válhatnak, és partneriskolai rangra emelkedhetnek. Az érdeklődők figyelmébe ajánljuk a kutatócsoport honlapját: <https://ni.unideb.hu/bemutakozas-mta-de-csaladok-es-tanarok-ko-operacioja-kutatocsoport>

Olvasóként érdemes a gyakorlatokat teljes egészében átböngészni, hiszen minden intézmény más társadalmi közegbe ágyazódik be, így a gyakorlataik a kihívások ismeretében válnak értelmezhetőkké. Az egyes esetekben való elmélyülés mellett azonban szeretnénk kiemelni néhány általánosan is megszívlelhető szemléletet és gyakorlatot.

Kontextusfüggőség: Mindenhol más működik, ezért egyetlen gyakorlat sem vehető át a saját intézmény kihívásainak ismerete nélkül. A kontextusfüggőség miatt tehát a jógyakorlatok átgondolt adaptálása javasolható.

A szándék és elkötelezettség mint gyűjtőpont: Számos jógyakorlat magját és legfontosabb hajtóerejét a nevelőtestület problémamegoldó képessége, elszántsága, szülők felé való megértő nyitottsága és folyamatos erőfeszítése jelenti. Ez már önmagában gyűjtőpont lehet számos, konkrét aktivitásban is megnyilvánuló programelem megszületéséhez.

Minden közeledés érték a kölcsönös megnemértettség ellen: Gyakori problémaként ismerik fel a tenni akaró tantestületek a kölcsönös megnemértettséget. Ez nem hazai jelenség, a nemzetközi szakirodalom

legalább annyira hangsúlyozza. A szülő nem érti, a pedagógust, a pedagógus nem érti a szülőt. Pedig egy közös cél érdekében, a gyermek boldogulásáért dolgoznak. Minél több találkozás megtörténik, és minél többet beszélget a két fél, annál könnyebb a megértés. Ebben a helyzetben fontos értékkel bír bármilyen apró lépés, amely közeledést eredményez.

Információcsere helyett beszélgetés: Az eredményes iskolák észrevették, hogy megéri túllépni a szülőkkel való kapcsolattartás egyszerű és egyirányú tájékoztató funkcióján, s felismerik a kölcsönös támogatásban rejlő erőt.

Áldozathibáztatás helyett megértés: A családok és az iskola/óvoda közötti szakadék nagyon mély az olyan intézmények esetében, amelyekbe a legnehezebb sorsú családok gyermekei járnak. Itt a szülők maguk is segítségre szorúlnak, amit egyrészt magukra vállalnak az iskolák/óvodák, másrészt együttműködnek más intézményekkel, szakemberekkel a családok érdekében. A pedagógus a saját hatáskörében is fontos szerepet játszik a családok életében. Azok az intézmények mutatkoztak sikeresnek, ahol az áldozathibáztató attitűddel szemben a megértésre, megoldások keresésére való törekvés kerül előtérbe.

Az aszimmetrikus helyzet helyett a partnerség érzékeltetése: A nehéz helyzetben lévő családok kiszolgáltatottsága megnehezíti, hogy valódi szimmetrikus partneri kapcsolat alakulhasson ki pedagógus és szülő között. A sikeres gyakorlatok ezt a helyzetet úgy tudják kezelni, hogy amennyire csak lehet, törekednek arra, hogy a szülők partnernek érezhessék magukat az együttműködésben.

Hála a szülők felé: A hála kifejezése fontos kovász a felek kapcsolatában. A szülőket megerősíti a szülői szerepükben, ha a pedagógus hálát ad nekik, amiért például lehetővé teszik a gyermek iskolába járását, vagy segítik bármilyen aprósággal az iskolai feladatokat.

Tisztelet: Ebben a hálaadásban kifejeződik a tisztelet a szülők felé, s ha ezt a szülők érzékelik, motiváltabbak a kapcsolattartásra, legyűrik esetleges féltelmeiket, s fontos erőforrások nyílnak meg a részükről.

A pedagógus felelős a kezdeményezésért: A téma nemzetközi szakirodalma egyetért abban, hogy a pedagógusnál van a felhatalmazás és a tudás is a szülő felé való nyitásra (Bacsikai, 2020; Desforges & Abouchaar, 2003; Epstein, 1990, 2018; Jeynes, 2016). Az övé kell, hogy legyen az első és a második lépés, még akkor is, ha az eredmények csak hosszú idő után válnak láthatóvá.

Tantestületi elhatározás és cselekvés: Mint a pedagógia más területeire, a családokkal, szülőkkel foglalkozó pedagógiai tevékenységre is

igaz, hogy egy-egy pedagógus nem, vagy csak korlátozottan lehet eredményes, a jógyakorlatot felmutató iskolákban a tantestület együtt határoz a helyzettel való őszinte szembenézésen alapuló, komoly áldozatvállalás mellett, dolgozik a családokkal való együttműködés fejlesztésén.

Igény a fejlődésre, reflexió: Még a legkiválóbb gyakorlatokat felmutató intézményekben is él az igény a folyamatos fejlődésre. A világ változik, benne a családok és a szülők is folyamatosan, ami naprakészséget igényel. Emellett fontos az is, hogy lássuk, ha valami nem jól működik. A permanens reflexió, s az eredmények, hiányosságok közös feldolgozása elengedhetetlen a szülői bevonódás támogatásában is.

Igények összehangolása: Azok az intézmények sikeresek, ahol minden szereplő igényét komolyan veszik, és ezen igények találkozási pontján születik meg a megoldás. A szereplők igényei között a pedagógusok igényei is kiemelt helyen szerepelnek, s az iskolavezetés nem lelketlen robotként tekint rájuk. Az ő szakmai és lelki stabilitásuk, elkötelezettségük fenntartása nélkül a szülőkkel való kapcsolat is nehézségekbe ütközik.

A közös öröm átélése: Több iskolánál visszatérő tapasztalat volt, hogy milyen sok pozitív hozadéka van a közös öröm átélésének. A szülőkkel együtt örülni a gyermekek sikereinek (legyen az a legkisebb hétköznapi előrelépés, versenyeredmény, művészeti- vagy sportélmény, vagy a közösségért tett erőfeszítés) – olyan közös érzelmi élményt nyújt, ami alapköve a kölcsönös bizalomnak és tiszteletnek.

Képessé tenni, feladatot adni: A szülőnek adott feladat (a szülő lehetőségeihez igazítva) azt üzeni a szülő számára, hogy a pedagógus bízik benne és partnerként tekint rá. Sok apró lépés vezet a "képessé tenni" elv végcéljához, de hosszútávon ez szolgálja leginkább a gyerekek érdekét. Praktikus fogás ezzel kapcsolatban például a feladatok egyetlen szülőre vagy szülőcsoportra szabott egységekre bontása, nagyon pontos megnevezése, transzparenssé tétele a szülőközösség előtt, a szülő lehetőségeire és korlátaira való érzékenység, valamint a szabad döntés meghagyása bizonyos kereteken belül. A transzparencia támogatja a szülői aktivitás közösségi normává válását is.

Meglévő erőforrások felismerése: A legkilátástalanabb helyzetben lévő iskolák számára is adott egy nagyon fontos erőforrás: az emberi kapcsolatok. Lényeges a szülők erőforrásainak megtalálása és azok visszatükrözése számukra. Például az aluliskolázottság ellenére is fontos szerepe lehet a szülőnek gyermeke életében pusztán a jelenlétével, érdeklődésével, biztatásával, érzelmi stabilitásával. Ezt fontos folyamatosan

tükrözni a szülők felé, mert a mai társadalmi hatások és saját korábbi iskolai kudarcaik nem ezt sugallják a számukra.

Táplálkozni a szülői bevonódás pozitív eredményeiből: Bár gyakran nagyon hosszú idő telik el az első sikerek megjelenéséig, ezek hajtómotorokká válnak a további fejlődés felé. A szakirodalom egyöntetűen úgy nyilatkozik, hogy a szülői bevonódás hosszabb távon egyértelműen pozitív irányba mozdítja el a gyermek tanulmányi eredményeit, terveit, a tanórák és az iskola légkörét.

Építeni a szülői közösség erejére: Ha az intézmény képes facilitálni a szülők közötti kapcsolat létrejöttét és hatékony működését, a szülők egymásból is tudnak erőforrásként táplálkozni, s az iskola felé nyújtott segítségük is hatékonyabb lehet. A nemzetközi szakirodalom ezt társadalmi tőkeként értelmezi. Praktikus módja mindennek az egy-egy kapocs szerepet betölteni tudó szülő megnyerése.

Szülő-gyermek kapcsolat építése: Az ünnepek vagy a hazaküldött, iskolában készült kedvességek, általában a pedagógus méltóságteljes, tiszteletteljes viszonyulása a szülőhöz, nagyon sokat jelent a szülő-gyermek kapcsolatok építésében, amely hatványozottan megtérül a gyermek iskolai teljesítményében.

Helyi és külső partnerkapcsolatokra építés: Az iskolát körülvevő közösségek és szakemberhálózat fontos közvetítő és támogató tud lenni a család és az iskola közötti kapcsolatban. A hivatalos partnerek mellett a helyi közösség további szereplőit érdemes megnyerni az iskola körüli közösség erősítéséhez, így a szülők átélik, hogy az iskola értékes.

Intenzitás: A legtöbb jó gyakorlat esetében a kulcs az egyes elemek intenzitásában rejlett. Akár a legegyszerűbb találkozási formák (pl. nyitott iskola, napi találkozások, tájékoztatás, igény- vagy célegyeztetés) rendszerességének növelésével és tartalmának mélyítésével látványos eredményeket élt meg minden szereplő. Az ún. „lepapírozott”, csak formailag teljesülő programok nem fejtik ki a hatásukat.

Időzítés: Azok a proaktív gyakorlatok, amelyek nem várják meg a konfliktusok éleződését, az iskolai szereplők reményvesztését, hanem megelőzik azokat, sokkal hatékonyabbak tudnak lenni. Emellett fontos, hogy a megfelelő időpontban legyen megalapozva a család-iskola kapcsolat felépítése. Már az iskolával való első találkozás, illetve a tagozatok közötti átmenetek különösen érzékeny pillanatok a pedagógus és a szülő egymásra találásában.

A gyermek mint közös kedvezményezett: Fontos a gyermek fejlődése szempontjából, hogy azt érezze, életének két legmeghatározóbb szereplője – az iskola és a család is – az ő javát kívánja szolgálni. Sőt, az

is fontos, hogy ne két irányba tegyék ezt. Ha az iskola – burkoltan vagy nyíltan – azt közvetíti a család felé, hogy a család értékrendje, normavilága elvetendő vagy alsóbbrendű az iskolához képest, akkor ezt a gyermek előbb-utóbb ellentmondásként, identitásválságként fogja megélni, és az iskola működésének e rejtett vagy kimondott üzenetei azt fogják sugallani számára, hogy a családja, ahova érzelmileg szorosan kötődik, rossz az iskola szemében. Mindez a két világ közötti választásra kényszeríti a gyermeket, aki az érzelmileg fontosabb kötődései alapján a család mellett döntve elutasítja az azzal ellenséges(nek látszó) iskolát. Ez lehet az egyik oka annak, hogy a szándékoltan támogató, de valójában a gyermeket a családjától elidegenítő iskolai törekvések miatt végeredményben megint a gyermekben a tanulási motiváció, vagy nemkívánatossá válik a továbbtanulás. A másik véglet a gyermek családtól való elfordulása, ami hosszútávon szintén nem a gyermek érdekeit szolgálja (pl. identitáskrizis vagy az érzelmi stabilitást nyújtó személyek elvesztése miatt) (Bacsikai, 2020; Bernstein, 1996; Boreczky, 2000; Bourdieu, 1978; Derrington, 2005; Hamilton, 2018; Nguyen et al., 2019).

A szülők emberi méltóságának tiszteletben tartása: Azok az intézmények tudnak sikeresek lenni a szülői bevonódásban, s ezáltal a legnehezebb sorsú gyermekek támogatásában, akik emberségesen és reményteljesen kommunikálnak, s a szülők emberi méltóságának tiszteletben tartása mellett képesek közeledni a szülő felé, még akkor is, ha érzik a társadalmi, generációs, értékrendbeli vagy más távolságot velük.

Felelősségvállalással a felelősségvállalásért: Az iskola tantestülete részéről tanúsított felelősségvállalás megfelelő kifejezése lehetőséget teremt és segítséget nyújt a hétköznapi rohanásban élő szülők számára is arra, hogy újra és újra átgondolják, hogy mi is az ő szülői felelősségük. Formális eszközökkel, szülők számára szóló előadásokkal is segíthető ez, bízva abban, hogy tudatos szülővé válni nem késő. Egyes iskolák felismerték, hogy csak nyernek azzal, ha a szülőknek szóló programok révén a szülőknek megteremtik a lehetőséget arra, hogy elgondolkodjanak azon, hogy vajon megtesznek-e mindent azért, hogy a gyermekük testi-lelki egészsége, szellemi fejlődése, jövője jobban alakuljon.

Meghúzni a határt: Van az a határpont, ahol a szülői bevonódás iskolai támogatása kikerül a pedagógus hatásköréből. Azokban az esetekben, ahol a gyermek veszélyeztetve van (pl. bántalmazás, nem megfelelő táplálás stb. miatt), a gyermekvédelem válik irányítóvá, s a pedagógus gyermekvédelmi jelzőrendszerben betöltött funkciója kerül előtérbe, to-

vábbá a megoldás felé vezető úton (pl. védelembe vett gyermek családjánál) a szakemberekkel való együttműködésben kialakított pedagógusszerep, a gyermek érdekeit szolgálva.

Fontos tanulsága a gyűjteménynek, hogy az iskolák és óvodák gyakran maguk sem ismerik fel, hogy ami természetes módon kialakult vagy programként kialakított náluk, vagy ami szemlélet-szinten meghatározza mindennapos életüket, azt jógyakorlatnak is lehet tekinteni. Az esettanulmányt készítő kutatók igyekeztek "a külső szem" jótékony hatását kiaknázni, s kérdéseikkel rávilágítani az intézményi kultúra belső szemlélők számára magától értetődő jelenségeire. A kötet szerkesztőiként pedig mi még tovább mentünk: a látott gyakorlatok rendszerezése közben megkíséreltük névvel ellátni az egyes elemeket (hacsak nem voltak már elkeresztelve), illetve a leírásukat gazdagítani olyan tágabb értelmezésekkel, amelyeket a téma nemzetközi szakirodalmában látottakra alapoztunk.

A nemzetközi és hazai (ideértve az anyaországon kívüli) jógyakorlatok együttes áttekintése lehetőséget adott arra, hogy más országok iskoláinak életébe belelátva, ennek a tükrében értelmezzük a magyar intézmények helyzetét.

A legfontosabb tanulság talán az, hogy a velünk kapcsolatba kerülő intézmények számára kevés erőforrás áll a rendelkezésre, ami támogatná a szülők bevonására irányuló törekvéseket. Ez igaz a humán erőforrás szűkösségére (pl. pedagógusok és segítő szakemberek korlátozott ideje, kapacitása), a behatárolt finansziális keretekre és az infrastruktúrára (pl. a találkozások helyszíne, szervezési költségei, utazási lehetőségek, infokommunikációs eszközök) egyaránt. Az itt bemutatott intézmények – kevés kivételtől eltekintve – erőn felül, a pedagógusok önkéntes pluszmunkájára építve, ad hoc pályázati forrásokat megragadva, saját belső indítatásból vállalják fel a szülőkkel való partnerséget és az azzal járó többlet terheket. Bár az esettanulmányok készítése során mindez nem jelenti meg panaszként, az intézmények többségét érinti ez a probléma.

Egy másik fontos tanulság, hogy megítélésünk szerint a hazai jógyakorlatok innovativitása, kreativitása, a szülői bevonódást felvállaló munkatársak elkötelezettsége nem marad el a nemzetközi átlagtól. A magyar iskolákban különösen nagy hagyománya van az informális közösségi rendezvényeknek (pl. zenés, táncos események, tanulói szereplések, a jeles napok és a helyi ünnepek megtartása), amelyek alkalmat kínálnak arra, hogy a szülő-iskola kapcsolat gazdagodjon. Ugyanakkor mindez csupán előfeltétele annak, hogy az iskola pozitívan tudjon hatni az aktív, a tanulással is összefüggő otthoni bevonódásra is, amelyre több példát láttunk a nemzetközi gyakorlatokban.

Tanulásként megfogalmazható továbbá, hogy míg a nemzetközi jogyakorlatoknál számos iskolán kívüli közreműködő szervezettel találkoztunk, addig a hazai jogyakorlatok az iskolák oldalát mutatták meg. A szülőket támogató nemzetközi programok élettartama eltérő. Minél hosszabban működik egy program, annál jobban be tud épülni a helyi intézményrendszer és családok életébe.

Kutatócsoportunk szakmai segítséget kínál, azonban más erőforrásokra is szükségük van az iskoláknak ebben a munkában. A hazai jogyakorlatok esetében az iskolák csak részben támaszkodhatnak a külső segítségre, főleg, ha ezek nem állandóak. A szülői bevonódás támogatásának permanens és stabil működése ezek hiányában is nélkülözhetetlen. (Bár néhány esetben még az iskola fennmaradása is kérdéses volt a demográfiai folyamatok miatt.)

Külföldön több olyan gyakorlattal találkozhattunk, ahol az adott nemzetiséghez tartozó pedagógusok vagy asszisztensek ténylegesen részt vettek az iskola életében, akik mediátor vagy kulturális bróker szerepet tudtak betölteni az iskola és a családok eltérő világa között. A hazai jogyakorlatok között ilyennel nem találkoztunk. Egyetlen példaként egy partiumi iskolát tudunk említeni. A hazai iskolák esetében tehát kiaknázatlan erőforrásként tekinthetünk például a roma pedagógusok alkalmazására.

Fontos különbség a nemzetközi és hazai esettanulmányok között, hogy amíg a nemzetközi jogyakorlatok többsége egy-egy szűkebb problématerületre fókuszált, addig az általunk bemutatott iskoláknak komplexebb, az iskola minden tanulóját lefedő problémákkal kell megküzdeniük, s egy holisztikusabb képbe illeszteniük a család-iskola partnerséget.

A nemzetközi jogyakorlatok körében kitértünk olyan tágabb területekre is, mint a tanárképzés, vagy a családok iskolai színterein kívüli gyermeknevelési körülményei, azonban a hazai iskolai jogyakorlatok ezekre a területekre nem terjedtek ki.

A felmerülő nehézségek nemzetközi és hazai szinten eltérő gyökereik ugyan, de az iskola mindennapi kihívásait tekintve sok egyezés látható, ami igaz a megoldásokra is. Ez annak köszönhető, hogy hasonló problémák hasonló válaszokat indukálnak, függetlenül attól, hogy az iskolák ismerik-e más országok modelljeit, programjait, projektjeit. A hazai és nemzetközi jogyakorlatoknak számos olyan közös vonását ismerhettük fel, mint a gyermekközpontúság, a szülők méltóságának tiszteletben tartása, a proaktivitás, a fejlődésre való nyitottság, a folyamatos megújulás.

Reméljük, hogy a pedagógusok, iskolavezetők és fenntartók számára készült jelen kézikönyvben bemutatott jogyakorlatok alkalmazása segíti

a diákok sikerességét, s hozzájárul egy olyan oktatási és nevelési környezet kialakításához, ahol a szülők is aktívan részt vesznek a tanulási folyamatban. Köszönjük, hogy elkötelezettek az oktatás iránt, sok sikert kívánunk a jógyakorlatok alkalmazásához!

Debrecen, 2024 nyara

Irodalom

- Bacsikai, K. (2020). Az iskola és a család kapcsolata. *Kapocs*, 3(2), 13–22.
- Bernstein, B. (1996). Nyelvi szocializáció és oktathatóság. In C. Meleg (Szerk.), *Iskola és társadalom I.* (o. 129–150). JPTE Tanárképző Intézet Pedagógia Tanszéke.
- Boreczky, Á. (2000). Kultúraazonos pedagógia. *Új Pedagógiai Szemle*, 50(7–8), 81–92.
- Bourdieu, P. (1978). *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Gondolat.
- Derrington, C. (2005). Perceptions of behaviour and patterns of exclusion: Gypsy Traveller students in English secondary schools. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 5(2), 55–61.
- Desforges, C., & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: A review of literature*. Great Britain, & Department for Education and Skills. DfES Publications.
- Epstein, J. L. (1990). School and Family Connections: Theory, Research, and Implications for Integrating Sociologies of Education and Family. *Marriage & Family Review*, 15(1–2), 99–126. https://doi.org/10.1300/J002v15n01_06
- Epstein, J. L. (2018). School, family, and community partnerships in teachers' professional work. *Journal of Education for Teaching*, 44(3), 397–406. <https://doi.org/10.1080/02607476.2018.1465669>
- Epstein, J. L., Sheldon, S. B., & Chappell, R. V. (2023). *The Equity Agenda: How Are NNPS Districts and Schools Working to Engage ALL Families?* Annual Report.
- Hamilton, P. (2018). Engaging Gypsy and Traveller pupils in secondary education in Wales: Tensions and dilemmas of addressing difference. *International Studies in Sociology of Education*, 27(1), 4–22.

- Jeynes, W. H. (2016). A meta-analysis: The relationship between parental involvement and african american school outcomes. *Journal of Black Studies*, 47(3), 195–216. <https://doi.org/10.1177/0021934715623522>
- Nguyen, L. L., Boreczky, Á., & Gordon Győri, J. (2019). Minority parents' coping efforts to improve their children's academic achievement: The Tanodas in Hungary. *Intercultural Education*, 30(5), 564–578.

Pusztai Gabriella,
Ceglédi Tímea,
Bacskai Katinka,
Pallay Katalin
(szerk.)

**Az iskola-szülő
kapcsolattartás
gyakorlatai**

Intervenciók,
programok,
gyakorlatok
pedagógusoktól
pedagógusoknak

Oktatáskutatók
könyvtára

Center for Higher Education
CHERD
Research & Development - Hungary

PUSZTAI GABRIELLA, CEGLÉDI TÍMEA, BACSKAI KATINKA,

PALLAY KATALIN (SZERK.)

**Az iskola-szülő kapcsolattartás
gyakorlatai**

Intervenciók, programok, gyakorlatok pedagógusoktól
pedagógusoknak

Debrecen, 2024

SZAKMAI LEKTOR: PROF. DR. FÓNAI MIHÁLY
A SZAKMAI VÁLOGATÁST ÉS A SZÖVEGGONDOZÁST SEGÍTTETTE:
ERDŐS ISTVÁN

BORÍTÓTERV: MIKLÓDI-SIMON ZSÓFIA

FOTÓ: Szerencsi SZC Tokaji Ferenc Technikum, Szakgimnázium és Gimnázium; Bocskai István Általános Iskola – Biharkeresztes; Báthory István Katolikus Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium – Nyírbátor; Sója Miklós Görögkatolikus Általános Iskola – Nyíregyháza; Svetits Katolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – Debrecen; KOSZISZ Szent István Gimnázium és Technikum – Újfehértó

TÖRDELÉS: PAPP HUNOR, Ceglédi Tímea

NYOMDAI MUNKÁK: KAPITÁLIS NYOMDAIPARI KFT.

ISBN 978-615-6012-25-8 (Nyomtatott)
ISBN 978-615-6012-26-5 (PDF)
ISSN 2064-9312 (Nyomtatott)
ISSN 2732-1800 (Online)

Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-Hungary)

Debrecen
2024

Oktatáskutatók Könyvtára sorozat
21. kötet
Sorozatszerkesztő
Pusztai Gabriella

A könyv alapját képező kutatást a MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport (Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar) hajtotta végre és a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta. A szerkesztés a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíja, továbbá a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-5 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

© CHERD-Hungary
© Szerzők és szerkesztők

Tartalom

PUSZTAI GABRIELLA, Ceglédi Tímea, Bacsikai Katinka: A SZÜLŐ-ISKOLA KAPCSOLATTARTÁS NEMZETKÖZI ÉS HAZAI JÓGYAKORLATAINAK TAPASZTALATAI	9
NEMZETKÖZI INTERVENCIÓK, PROGRAMOK	21
Bacsikai Katinka, Hegedűs Gabriella, Pally Katalin, Zoller Katalin, Ceglédi Tímea: Bevezetés a nemzetközi intervenciók, programok fejezetéhez.....	22
Speciális igényű tanulók számára javasolt programok.....	25
<i>Erősségeken alapuló szülőség. USA</i>	<i>26</i>
<i>Bejelentkezés – felülvizsgálat – kijelentkezés (CICUCO). USA.....</i>	<i>28</i>
<i>Egyéni Oktatási Terv (IEP). USA.....</i>	<i>30</i>
<i>Család – Iskola Siker (FSS) és napi jelentéskártyák. USA.....</i>	<i>32</i>
<i>Megküzdés az ADHD-val a kapcsolatokon és az oktatáson keresztül (CARE). USA</i>	<i>34</i>
<i>Az apa részvétele az értelmi fogyatékos gyerekek oktatásában. Kenya</i>	<i>36</i>
<i>A család mint tantestület program (FAF). USA.....</i>	<i>38</i>
<i>Problémásan viselkedő gyerekek segítése. Alapvető készségek fejlesztése (COACHES). USA.....</i>	<i>40</i>
Mélyszegénységben élő, bevándorló vagy roma családok számára javasolt programok.....	43
<i>Szülői tanácsadás. Románia.....</i>	<i>44</i>
<i>Roma szülői levél. Németország.....</i>	<i>46</i>
<i>Roma befogadó projekt pedagógusképzéssel (INSETRom). Szlovákia, Ciprus.....</i>	<i>47</i>
<i>Traveller tanulók oktatást támogató szolgálata (TESS). Anglia</i>	<i>49</i>
<i>Tanoda. Magyarország.....</i>	<i>51</i>
<i>Csodaprogram. Írország</i>	<i>53</i>
<i>Családi Olvasás Program. Írország.....</i>	<i>55</i>
<i>Szülői Mentorprogram. USA.....</i>	<i>57</i>

<i>Tanári családlátogatások. USA</i>	59
Nyelvi hátránnyal küzdők számára javasolt programok	61
<i>Roma többnyelvű (transzlingváló) tanulási tér a szülők osztálytermi jelenlétével. Anglia, Finnország, Franciaország, Románia</i>	62
<i>Stephanie Alexander Konyhakert Program. Ausztrália</i>	64
<i>A Ghenti Általános Iskola jógyakorlata. Belgium</i>	66
<i>Az UNESCO „Várjuk-e az iskolát” programja. Bulgária és Szlovákia</i>	67
Egyéb programok (egészségtudatosság, önkéntesség, digitális oktatás)	69
<i>Sikeres Motoros Mozgás Oktatás Óvodásoknak (SKIP-Cymru). Wales</i> ...	70
<i>Wellnes folyosók. Kanada</i>	71
<i>Komprehenzív iskolai testmozgási program (CSPAP). USA</i>	73
<i>Az iskolai szociális munka gyakorlata a családokkal a Covid-19 időszakában. USA</i>	75
<i>Az iskola és a szülők közötti együttműködés kiépítése. Kanada</i>	77
<i>Szomszéd Projekt. USA</i>	79
<i>“Add-on” szülői program. USA</i>	80
<i>Számítógépes készségeket fejlesztő kurzus. Ausztrália</i>	82
<i>A szülő közvetítő szerepe a serdülőkori internethasználatban. Izrael</i>	84
<i>Minecraft, tanárok, szülők és tanulás. USA</i>	86
A nemzetközi programokat feldolgozó tudományos források ...	88
A SZÜLŐI-ISKOLA KAPCSOLATTARTÁS HAZAI JÓGYAKORLATAI	95
Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Bacsikai Katinka: A hazai jógyakorlatokról készült esettanulmányok tanulságai	96
Községi intézmények	101
<i>Markovics Katalin: Egymással egymásért. Kántorjánosi Református Általános Iskola és Óvoda</i>	102
<i>Juhos Ágnes: Helyi beágyazottság. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	109
<i>Szecskó János: Kötetlen, szórakoztató programok. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	114

<i>Katona Dorottya: A közös étkezés közösségépítő ereje. Karácsony Sándor Általános Iskola és Általános Művészeti Iskola – Földes</i>	<i>118</i>
<i>Papp Hunor, Ceglédi Tímea: Távlati célokba ágyazott együttműködés. Anonim Észak-Alföldi általános iskola.....</i>	<i>121</i>
<i>Puskás Marcell, Ceglédi Tímea: A családért mondott hála. A Néri Szent Fülöp Katolikus Általános Iskola – Fülöp.....</i>	<i>126</i>
<i>Markovics Katalin: A szülői felelősség és kötelezettségek tudatosítása tanácsadás útján. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	<i>131</i>
<i>Fazekas Elek: A közös cél megteremtése mint a partnerség alapja. Anonim Észak-Magyarországi általános iskola.....</i>	<i>137</i>
<i>Markovics Katalin: A hála kifejezése a szülők felé. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	<i>140</i>
<i>Kuknyó-Bátori Brigitta: A szülői bevonódás tudatos és programszintű kézben tartása. Anonim Észak-Alföldi óvoda.....</i>	<i>147</i>
<i>Mándoki Réka: Okosdoboz az otthoni szülői tevékenység támogatásáért. Gyöngyszem Óvoda Konyha és Községi Könyvtár – Nyírbéltek</i>	<i>153</i>
<i>Fazekas Elek: A családlátogatás ereje. Görgey Artúr Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola – Onga.....</i>	<i>156</i>
<i>Kelemen Henrietta: Mediálás az iskola és a családok között. A Bihardiószegi 1-es számú Általános Iskola (Románia)</i>	<i>159</i>
<i>Sütő Éva: A családok támogatása háború idején. Vári II. Rákóczi Ferenc Líceum – Mezővári (Ukrajna).....</i>	<i>165</i>
<i>Sütő Éva: Szoros kötelék pedagógusok és szülők között jótekonyság révén. Anonim líceum Kárpátalján (Ukrajna).....</i>	<i>169</i>
<i>Sütő Éva: Kötetlen programok az egészséges szülő-pedagógus kapcsolatért. Anonim Észak-Magyarországi általános iskola.....</i>	<i>173</i>
<i>Kertész Luca: Megmutatni a cigányság értékeit. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	<i>177</i>
<i>Juhos Ágnes: A szülő mint kapocs a többi szülő felé. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	<i>183</i>
Városi intézmények.....	189
<i>Rétháti Csilla: Tehetségre alapozott együttműködés. Miskolci Nyitott Ajtó Baptista Általános Iskola és Óvoda.....</i>	<i>190</i>
<i>Gál Enikő: Az első találkozások és az átmenetek jelentősége. Bocskai István Általános Iskola – Biharkeresztes</i>	<i>196</i>

<i>Kerékgyártó Zsolt: Ahol a szülő szívesen jön az iskolába. Szent Pál Marista Általános Iskola – Karcag.....</i>	<i>203</i>
<i>Harsányiné Iván Emese Vivien: Vonzó közösségi programok. Anonim Észak-Alföldi általános iskola.....</i>	<i>207</i>
<i>Bencze Ádám: Megerősíteni a szülőket szülői szerepkörükben. Szegedi Kis István Református Gimnázium, Technikum, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – Békés.....</i>	<i>212</i>
<i>Bíró Petra: Szeretethíd a szülők felé: Báthory Anna Református Általános Iskola és Óvoda – Nyírbátor</i>	<i>219</i>
<i>Markovics Katalin: Értékek felmutatásával osztani a szülők gyermeknevelési feladataiban. Képes Géza Általános Iskola – Mátészalka</i>	<i>224</i>
<i>Kelemen Henrietta: Családi vetélkedők. Anonim partiumi általános iskola (Románia).....</i>	<i>230</i>
<i>Puskás Marcell: A közös értékek megerősítése fogadalommal. Ibrányi Református Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium</i>	<i>234</i>
<i>Szilágyi Edit: A tanár-diák-szülő-hármas egysége. KOSZISZ Szent István Gimnázium – Újfehértó.....</i>	<i>238</i>
<i>Csonka Éva: Őszintén egymás között. Anonim Észak-Alföldi középiskola</i>	<i>244</i>
<i>Hornay Ágnes: Egész évben nyitott iskola. Szerencsi SzC Tokaji Ferenc Technikum, Szakgimnázium és Gimnázium – Tokaj.....</i>	<i>250</i>
<i>Dorogi Alexandra: Minden csatorna megmozgatása. Mátészalkai SZC Kállay Rudolf Szakképző Iskola – Nagykálló.....</i>	<i>254</i>
Nagyvárosi alapítványi iskolák	259
<i>Somos Magdolna: Értékazonosság. Sashalmi Waldorf Iskola – Budapest</i>	<i>260</i>
<i>Hegedűs Gabriella: Ahol a szülői közösség a pedagógiai koncepció egyik alapköve. Waldorf Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és AMI – Nyíregyháza</i>	<i>268</i>
<i>Somos Magdolna: Szülők a döntéshozatalban. Közgazdasági Politechnikum Alternatív Gimnázium – Budapest.....</i>	<i>274</i>
<i>Somos Magdolna: Szerződésbe foglalt család-iskola kapcsolat. Alternatív Közgazdasági Gimnázium – Budapest</i>	<i>283</i>
Iskolán kívüli nevelés.....	293

<i>Kelemen Henrietta: Ahol a szülő is részese és felelőse az oktatásnak. GRUND School – Nagyvárad (Románia)</i>	294
<i>Ceglédi Tímea: Áldozathibáztatás helyett megértés. Igazgyöngy Alapítvány</i>	298
AJÁNLÁS	309